

aki nincs ott: „A nép, mely sötétségben ül vala, láta nagy világosságot...”... Beteszda kövei..., a kafernaumi kenyérszaporítás kulisszái, Péter „napa” hajléka..., az utolsó vacsora terme..., a Getszemáné kert olajfái..., aztán a bevégeződés és újrakezdés jeruzsálemi díszletei... A jézusi arc formálódik felejthetlenné és ugyanakkor emberi szóval elmondhatatlanná, emberi kézzel ábrázolhatatlanná, minden szentföldi stációnál, ahova eljuthatunk akár a bibliát olvasva, akár kései és méltatlan zarándokként. És be lehet-e számolni azoknak az arcáról, akik a szemed előtt merítkeznek meg a Jordán vizében, hogy utánozzák azt, aki a megszentelődött vízzel elmossa az emberi bűnt? Hát arról az éjszakai óráról, amikor megálls a Genezáreti tó partján, és a holdfényben hallgatotta, hogy mit

mond és látni próbálsz, hogy mi mindent fest eléd a néma és moccsatlan víztükör?

Miközben ezekkel az adventi mondatokkal birkózom, a szemem oda-odatéved az asztalom két lapos köre, amiket a Szentföldről hoztam évekkal ezelőtt, a Genezáreti tóból valók, talán még Péternek, a halásznak a bárkája is megcsikordult rajtuk... Szép lapos, csillogó, barnásszürke kavicsok, egy-egy hal alakja van rájuk vésvé, egyikük jobbra néz, a másikuk vele szembe. Úgy vannak az asztal, hogy egymás felé forduljanak. Köztük ott a „rés”, amibe minden kép és mondat „befér”, ha hallod azt a hangot és látod azt az arcot, ami feléd fordul, ha megszólít és rajta tartja a tekintetét, ha te megszólítod.

(Megjelent: *Magyar Idők, Lugas, 2018. december 22.*)

2018. november 6-án a Budapest Marcibányi téri Művelődési Központ M Galériáján megnyílt „Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája” című kiállítás, melyet a Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat támogatott. A rendezvényt dr. Issekutz Sarolta elnök nyitotta meg, melyben az 1001 szálból különböző szálaokról is beszélt, a különböző művészeti ágakon kívül, a viselkedéskultúra, a családi élet és az otthon kultúrája, a közösség kultúrája, az öltözködés kultúrája stb. fontosságáról. A rendezvényen fellépett a Group Duduk tradicionális örmény népzene együttes, majd örmény falatok zárták az estet.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves rokonaink, barátaink!

Jóleső érzéssel nyugtázhatjuk, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 20 éves tevékenységének köszönhetően van mire visszatekintnünk. Itt most elsősorban arra az örmény, magyarörmény kulturális és szellemi

örökségre gondolok, amelyet *Dr. Issekutz Sarolta* az évtizedek folyamán kiállítások formájában az érdeklődők elé tárt. Emlékezzünk csak vissza: építészet, képzőművészet, díszítőművészet, kódexek. Nem csak a tablókra rögzített

A megnyitó közönsége

fotókról ismerkedhettünk a különleges darabokkal, de mellettük tárgyi emlékek is megjelentek. Körültekintő kutató- és gyűjtőmunka előzött meg minden kiállítást. Nagyon távoli múltba visszanyúló szellemi utazásokról beszélek az örménység önálló történelmében és az erdélyi magyarörménységben testet öltő közös történelemben. Mindezt még hitelesebbé teszik a céltudatos utazások, helyi élmények sora. Konferenciák, kulturális kapcsolatok, ismeretségek, tájékozódás.

„Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája” egy nemzet továbbéléséről és értékeiről tanúskodik. Arról, hogy a két kultúra találkozásának eredményeképpen, több száz év alatt egy sajátos harmadik jelent meg és fejlődött. A hozott, kapott hagyományokat azonban megőrizte. Mindenki gazdagságára egymásból táplálkozva, egymást beoltva indult fejlődésnek. Aláfestésként hadd idézem *Dr. Hovhanessian Eghia* az örményekről tett néhány megállapítását: „Az örmény idegenek között zárkózott, nem barátkozik hamar össze, sohasem lép

fel bizalmasan. Nincs benne túlzott alkalmazkodási készség és nehezen szívja fel az újabb milieu kultúráját.... Viszont fogékony a tanulásra, idegen nyelveket könnyen sajátít el, kutúrkapacitása igen magas. Nagy akaratérő és bámulatos szívósság jellemzi. Vallásos nép, amelynél a nemzet és vallás úgyszólván együtt jár. Istenfélelem és vallásos hit kísérik végig a diaszpórában is.”

A kiállított fotók segítségével sokfelé járunk, szerte a hajdani örmény birodalomban, Örményországban és a „kisebik hazában”, Erdélyben. Láthatunk szépen megálmodott és kivitelezett épületeket, díszítményeket. Alaposabban szemügyre véve az anyagot,

Dr. Benedek Katalin, művészettörténész

Dr. Issekutz Sarolta

Némethy Béla bizottsági elnök, Ernyey László tanácsnok
dr. Issekutz Sarolta és Szenttamássy Katalin

a különféle művészeti ágak összecsendülését is hallhatjuk, láthatjuk. Felsorolni

Group Duduk zenekar

sem könnyű, hogy hányféle módon és hányféle alkotói tevékenységgel fejezték ki magukat, tolmácsolták gondolataikat

(*khacskarok*) és a varrott csipke között is megannyi közös szárra lelünk. Mert vajon nem kőbe merevedett csipkét látunk-e némelyik templom motívumaiban? Vagy a *dzsulfai csempék* díszítésében gyönyörködve, akaratlanul nem a szöttesek világa villan-e föl? És a *dvini kerámiák* állatmotívumai? Lapozzuk csak föl az örmény kódexeket... Az előttünk felsorakozó szőnyegek, hímzések, szöttesek, famunkák, régi viseletek, ékszerek, kerámiák, csipkék – fotók közvetítésével – nem csupán magas fokú esztétikai érzékről tanúskodnak, hanem a nép életmódjának, hit- és érzésvilágának hiteles képviselői is. Az idők távolába vesző, *Krisztus* előtti évszázadok *ötvösremekei*

a többnyire névtelen mesterek. A túlélő történelem bizonyítja, hogy nem hiába munkálkodtak, ugyanis minden egyes – ecsettel, vésővel, kalapáccsal, tűvel vagy szövőszéken – megvalósított darab az örmény, magyarörmény kultúrhistoria szerves láncszeme. Még az egymástól látszólag távol eső mesterségek, mint például a templomépítészet –, közelebből a faragott kódírást vagy a keresztény örmény művészet jelképeként is felfogott *kereszteskövek*

tudósítanak e pogány, harcos népről. Az elsősorban aranyból készült ékszerek technikai ismeretéről is vallanak. A díszítőkedv és igény jellegzetes megjelenését *kőfaragás* formájában, a templomépületeken követhetjük nyomon. Oszlopfők, ablakkeretek hagyományos elemei a gránátalma, szőlőlinda, levél, fürt. Az arkádok fölötti pártázatok domborművein kézművesek, szőlőmunkások jelennek meg. Legszebben Ecsmiadzin, Zvartnoc, Ani szent helyein. A *kőfaragás* anyaga az örmény fennsíkon fejtett tufa. Színeinek épületdramaturgiai hatása (fényviszonyok) befolyással volt a díszítőművészet fejlődésére. Örményországban *khacskarok* ezreit állították föl a templomok tőszomszédságában. Ez a győzedelmes kereszt vagy életfa általában Krisztus ágakat, leveleket hajtó keresztfáját jelenti. A művészetek egymásra hatásának, a motívumok továbbélésének beszédes példája a *csipke*. Kézíratos kötetek miniatűrűi őrzik a varrott csipkék légies könnyedségű vonalait. A mintákon pontosan, máskor pedig ezernyi variációban leljük föl az áttört faragású *khacskarok* formaelemeit.

Kicsit a tradíció felé tágítva a tartományt, a textilek útját követve Erdélybe érünk, közelebből Gyergyószentmiklósról, a magyarörmény városba. Felbecsülhetetlen értékű papi palástgyűjteménye annak is bizonyítéka, hogy a kultúra, önálló jegyeit megőrizve alakult, tovább tudott fejlődni és folyamatosságát meg-

Az első sorban jobbról: Dr. Benedek Katalin, Némethy Béla,
Ernyey László

tudta tartani. Különleges szokást ápolva, a menyasszonyi ruhákat, azok viselői az esküvő után a templomnak ajándékozták. Ezekből aztán egyházi öltözeteket, oltárterítőket készítettek. Az új asszony esküvő utáni napon viselt ruhájából papi palástot varrtak.

Az *örmény szőnyeg* szinte emblemikus, az egyik nemzeti jelkép. Már a 9. századtól általánosan ismert Kis- és Közép-Ázsiában egy mondás: „Olyan, mint az örmény szőnyeg.” Azaz, tökéletes. Sajátos szőnyegkészítő művészetük az évszázadok folyamán sokat változott, az ornamentika, a mintázat egyszerűsödött. Stilizált motívumaikban erősen közeledtek kaukázusi társaikhoz. A szőnyegekhez hasonló változatos és választékos színvilágot fedezhetünk föl az urfai – ismertebb nevén Edessza - hímzésekben. Ez az egykor virágzó kézműves tevékenység a 19. századtól ismét erőre kapott olyan anyira, hogy a hímzőműhelyek termékeit Angliába, Amerikába szállították. Így biztosították sok örmény család megélhetését.

A hétköznapi használatra szánt ágyne-műn, szalvétákon, fehérneműn, fejken-dőn, hálóingeken is bámulatra méltó fantáziával stilizáltak, variáltak leveleket, virágokat. A nemritkán aranyszál-lal is kivarrt kelmék nemcsak szépek, de tartósak is voltak. A hímzések alkal-mat adnak arra is, hogy megfigyeljük mint vándorolnak az ősi örmény motí-vumok kódexről szőnyegre, hímzésre és viszont.

A *kódexlapok* elsősorban az emberáb-rázolás, kompozíciós rend, színvilág, dí-szítőelemek, motívumok gazdagságával hívják fel magukra a figyelmet. Több-ségüket a helyi hagyományok és a népi művészet inspirálta. Növényi eredetű dí-szítés szövevényében valós és képzelet-beli állatok bukkannak elő, keretdíszek és lapszél minták formájában. Színekkel

és azok erőteljes kontraszthatásával játszva elevenednek meg a történelmi jelenetek vagy egyházi, világi szemé-lyek, szentek arcképei. A keresztényi szellem nemes és misztikus tartalma átsugárzott a nagy gonddal és alázat-tal megmunkált betűkön, ott rejtőzött a díszítésekben. Ez a lelkiség kézirat remekeket szült.

Az elhunytak a magyarörmények lakta Erdély temetőiben, a méltó végtisztés-séget megkapva alusszák örök álmu-kat: Szamosújvár, Gyergyószentmiklós, Csikszépvíz, Erzsébetváros.

A szó csak szó marad. A továbbiakban tartalmas időtöltést kívánok a látóvalhoz.

Köszönöm a figyelmüket, a kiállítást megnyitom.

*Dr. Benedek Katalin
művészettörténész*

Új időszámítás jön a kutatásban (részletek)

Sok tudományág foglalkozott a magyarság eredetével, de ezek eddig elbeszéltek egymás mellett. A Magyarságkutató Intézet fő célja, hogy a különböző szakágakban megszüle-tett ismereteket összehozza, értékelje és magas tudományos színvonalon véleményezze, a valószínűségnek olyan fokán, amennyire csak lehetséges – mondta a Demokratának *Dr. Kásler Miklós*, az Emberi Erőforrások Minisztériumának tárcavezetője.

A belső munkatársakon kívül számosan közreműködnek majd a kutatásokban. Bizo-nyos megjelölt témákban pályázatokat írunk ki, szeretnénk megkeresni az isztambuli könyvtárakat és az örmény kolostorok könyvtárait, ahol bizonyosan számos lehetőség van adatokat találni a magyar őstörténetre vonatkozóan.

Ágoston Balázs interjúja teljes terjedelmében a Magyar Demokrata december 19-i lapszámában olvasható.

(Forrás : *Kultúra.hu*)

Hegedüs Annamária

Hegyvidékiek gálaműsora

Igaz a fenti rendezvény a takarékosági világnapon, 2018. október 31-én volt, többek szerint az eddigi legjobb gálamű-sorról érdemes beszámolnunk.

Balról: Hegedüs Annamária, Pál János és Borosnyay Klára

A rendezvény ismét a Himnusszal és az er-délyi himnusszal kezdődött, s az emléke-zés jegyében zajlott. Az első részben az 1848-as forradalmat és az I. világháborút idéztük fel zenével, verssel, újságcikkkel. Mindeközben kivetítón olvashatták a ven-dégek a fenti események erdélyi örmény hőseinek neveit. Érdekes mindezt részle-tezni is: *Juhász Gyula*: 48 március című, ma is aktuális gondolatokat hordozó ver-sét *Szalóczy Pál*, a Magyar Rádió egykori bemondója tolmácsolta. „Bárcsak érte-nénk a múlt intő szavát” – sor hangzott el a *Kormorán együttes* Harangok dala számában. Az 1918-ban megjelent új-ságcikk felidézte, hogy mely újságok kit küldtek ki haditudósítónak. E részlet azért volt különös jelentőségű, mert *Bányai Elemér* neve nem hangzott el: ő ugyanis önként vonult a háborúba. A Kimegyek

a doberdói harctérre katonadal közben látszott az I. világháború erdélyi örmény hőseinek névsora, pontosan meghatá-rozva, ki hol és mikor esett el. Sok kutatás után bukkant e sorok írója *Bányai Elemér*: A pesti haditábor című, a szerző utolsó cikkére (felolvasta: *Szalóczy Pál*). Az Új Nemzedék 1914. augusztus 2-án meg-jelent cikke egyébként *Zuboly* könyve – *Bányai Elemér* válogatott munkái (Össze-állította *Mikes Lajos*; 1916, A Budapesti Újságírók Egyesülete Kiadása) kötetben jelent meg, melyet mindenkinek nagyon ajánlunk olvasgatásra (Szabó Ervin köz-ponti könyvtár, csak helyben olvasható). Rendkívül érdekes módon az *Ady*-barát *Bányai* ebben azt fejtegeti: „... A csa-ládfenntartót elpusztítani, a gyermekeket árvaságra juttatni, a királyt, akinek lennie kell, megölni, ezek azok a bűnök, melye-ket a nép nem tud megbocsátani. És látni

Szalóczy Pál

lehetett, hogy a zúgolódás, a közömbös-ség egyetlen szava nélkül, hogy tódult ezrével a falvak és városok népe a fővá-rozba, hogy az első felhívásra a zászlók